

Психологічні виміри культури, економіки, управління : Науковий журнал / [відповідальний редактор кандидат психологічних наук Олег Лозинський]. Україна, Львів. Випуск 27, 2025. 280 с.

Psychological Dimensions of Culture, Economics, Management: Science Journal / [responsible editor candidate of psychological sciences Oleg Lozynskiy]. Ukraine, Lviv. Number 27, 2025. 280 p.

Оприлюднено матеріали учасників другого всеукраїнського наукового круглого столу на тему: «Життєстійкість особистості, економіки та культури суспільства в умовах війни» з нагоди Міжнародного дня жінок та дівчат в науці, який відбувся у Львові 11 лютого 2025 р.

Матеріали друкуються у редакції авторів. За дотримання авторських прав, достовірність інформації, коректність висновків відповідальність несуть автори.

Упорядники можуть не погоджуватися з ідеями авторів статей.

Подяка:

Організатори висловлюють вдячність Факультету психології та соціального захисту, а також Кафедрі практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності за допомогу.

Права авторів захищені. При використанні читачами надрукованих у цьому журналі матеріалів слід обов'язково посилатись на автора та вихідні дані цього номеру наукового журналу.

Науковий журнал «Психологічні виміри культури, економіки, управління» зареєстрований:

- Міністерством Юстиції України (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія KB №22073-11973 ПР від 31.03.2016 р.);

- Міжнародним центром ISSN (Франція, ISSN 2409-1375 від 29.10.2014р.).

Науковий журнал діє у відповідності до законів України: «Про друковані засоби масової інформації в Україні» №2782-ХІІ від 16.11.1992 р.; «Про наукову і науково-технічну діяльність» №1977-ХІІ від 13.12.1991 р.

Зміст:

ПЕРЕДМОВА	7
ЧАСТИНА 1: ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	9
Андрущишин Анастасія. Вплив війни на життєстійкість особистості: наркоманія як соціальна проблема та роль соціальної роботи в умовах війни	9
Білий Владислав. Сучасні підходи до трактування поняття «соціальна підтримка».....	30
Боднарчук Вікторія. Розвиток мнемічних та емоційно-вольових якостей особистості майбутніх фахівців цивільного захисту засобами неформальної освіти	44
Вознюк Оксана, Казан Емілія. Ідеологічна складова пропаганди «руського міра» та її вплив на свідомість молоді України.....	54
Іванів Анна. Внутрішня та зовнішня міграція в Україні: сучасні виклики	61
Лозинська Ольга. Психологічні захисні механізми сьогодення	71
Олексин Ксенія. Проблеми багатодітних сімей в соціальній роботі.....	77
Шипов Юрій. Удосконалення механізмів соціальної адаптації в контексті дотримання вимог європейської інтеграції.....	81
Яремко Роман, Шаптала Руслана. Мова як чинник формування національної ідентичності.....	91
ЧАСТИНА 2. ПРОЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ	98
Андрущишин Анастасія. Проект літнього реабілітаційно-відпочинкового табору «джерела здоров'я»	98

Іванів Анна. Внутрішня та зовнішня міграція в Україні: сучасні виклики

Здобувачка вищої освіти 6 курсу за спеціальністю «соціальна робота» Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1049-7660>

E-mail: a.ivaniv@ldubgd.edu.ua

© Іванів Анна, лютий 2025.

Розглянуто значні соціальні та економічні виклики, спричинені міграційними процесами в сучасній Україні. Підкреслено, як глобалізація, економічні труднощі, воєнні дії на сході, окупація Криму та повномасштабне вторгнення росії у 2022 році глибоко вплинули на демографічну ситуацію, ринок праці, соціальну сферу та загальну стабільність країни. Активізація як зовнішньої, так і внутрішньої міграції призвела до помітного зниження якості робочої сили на національному та регіональному рівнях. Виробництва перемістилися у безпечніші регіони, а багато висококваліфікованих спеціалістів виїхали за кордон, змінюючи структуру ринку праці. Розглянуто основні тенденції міграції, включаючи внутрішні та зовнішні переміщення, спричинені війною, окупацією, демографічними змінами та пошуком кращих соціальних умов. Також узагальнено виклики, з якими стикаються українські біженці та внутрішньо переміщені особи (ВПО), такі як доступ до тимчасового захисту, працевлаштування, житла та медичної допомоги. Підкреслено необхідність ефективної державної політики для мінімізації негативних наслідків міграції та забезпечення стабільності та розвитку країни в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: міграція, біженець, внутрішньо переміщена особа, соціальна політика, соціальна інтеграція

Internal and External Migration in Ukraine: Modern Challenges. This article addresses the significant social and economic challenges posed by migration processes in modern Ukraine. The study highlights how globalization, economic difficulties, military actions in the east, the occupation of Crimea, and the full-scale invasion by russia in 2022 have profoundly impacted the demographic situation, labor market, social sphere, and overall stability of the country. The

activation of both external and internal migration has led to a notable decline in the quality of the workforce at national and regional levels. Industries have relocated to safer regions, and many highly qualified specialists have moved abroad, altering the labor market structure. The article examines the main trends in migration, including internal and external movements driven by war, occupation, demographic changes, and the search for better social conditions. It also explores the challenges faced by Ukrainian refugees and internally displaced persons, such as access to temporary protection, employment, housing, and healthcare. The study underscores the need for effective state policies to mitigate the negative consequences of migration and ensure the stability and development of the country amidst ongoing challenges.

Keywords: migration, refugee, internally displaced person, social policy, social integration.

Постановка проблеми. Міграційні процеси є однією з основних соціальних та економічних проблем сучасної України. В умовах глобалізації, економічних труднощів, воєнних дій на сході країни з попередніх років та окупації Криму, а з 2022 року – повномасштабне вторгнення росії в Україну, міграція суттєво впливає на демографічну ситуацію, ринок праці, соціальну сферу та загальну стабільність у державі. Це призвело до загострення криз у різних секторах економіки та суспільного життя. Активізація зовнішніх та внутрішніх міграційних процесів призвела до суттєвого зниження якості робочої сили як на національному так і на регіональних ринках праці. Частина виробництв перемістилась із територій наближених до лінії розмежування у більш безпечні райони (переважно західні області), а частина висококваліфікованих спеціалістів виїхала за кордон, де працюють на інші країни. Спостерігається зміна структури ринку праці, на який виходять працівники різних вікових категорій. Вони відрізняються між собою за рівнем кваліфікації, світоглядом, креативними

здібностями, технічними навичками та рівнем активності. Відбувається зміна усіх сфер життя. Люди зіштовхуються з новими викликами, серед них – віддалена робота, розвиток комунікативних навичок, здатність адаптуватись до нового середовища, опанування новими технологіями, вміння вирішувати складні життєві проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні науковці досліджували різні аспекти міграції, включаючи вплив на ринок праці, демографічну ситуацію, соціальну сферу та проблеми, з якими стикаються біженці та внутрішньо переміщені особи. Зокрема, можна вказати на таких авторів як: О. Білецький, К. Бортун, Т. Букіна, О. Василяка, О. Галуцько, О. Євтушенко, Н. Зленко, А. Іванів, Н. Каравайченко, З. Кобеля Ю. Кобець, І. Курило, В. Логвиненко, Т. Мадрига, О. Малиновська, В. Молотай, М. Саракуча, О. Сотула, Н. Тимошик, О. Федоренко, М. Чесакова та ін. Міграція змінює структуру населення, викликає потребу в адаптації державної політики для підтримки економічного зростання та соціальної стабільності. Розуміння цих процесів допомагає прогнозувати наслідки для національної безпеки та розробляти ефективні стратегії для інтеграції мігрантів. Це також сприяє міжнародній співпраці у вирішенні спільних викликів. Тому продовження досліджень в цьому напрямі залишається актуальним.

Метою статті є дослідження міграційних процесів в Україні, їх впливу на демографічну ситуацію, ринок праці та соціальну сферу, а також аналіз основних проблем, з якими стикаються українські біженці та ВПО.

Виклад основного матеріалу. Основні тенденції міграції

в Україні включають внутрішню та зовнішню міграції через воєнні дії, окупацію, демографічні зміни та пошук кращих соціальних умов. Очевидно, що міграція значно впливає на ринок праці, демографічну структуру та соціальні відносини. Вивчення міграційних процесів має допомагати прогнозувати їх наслідки для економіки, соціального забезпечення та національної безпеки. Зовнішня міграція в Україні стає все більш актуальною, оскільки країна знаходиться в умовах війни і втрачає населення, яка мігрує до Європи та інших держав. Це впливає на економічний, соціальний та демографічний розвиток країни. Тому регулювання міграції стає стратегічним пріоритетом державної політики. Міграційна ситуація посилює диспропорції економічного і соціального розвитку регіонів. Необхідно розробити та впровадити ефективну державну політику для запобігання міграційним втратам та мінімізації негативних наслідків міграції [2].

До початку воєнного конфлікту на сході України трудова міграція була характерною для мешканців прикордонних регіонів, яка згодом поширилася на інші області. Молодь виїжджала на навчання за кордон, що призводило до омолодження складу мігрантів і збільшення частки висококваліфікованих професіоналів. Тривалість перебування за кордоном зростала, перетворюючи тимчасову міграцію на постійну [6].

Сьогодні, через війну, українські мігранти – це переважно біженці: жінки, діти, люди похилого віку. За даними Міжнародної організації з міграції, нині понад 6 мільйонів осіб покинули Україну в пошуках безпеки, а 3,5 мільйонів осіб стали внутрішньо переміщеними [9].

Таблиця 1.
Кількість громадян України, які виїхали з 2022 р. до країн Європи
(станом на 31.12.2023 р.), (тис. осіб)

КРАЇНА	Біженці з України зареєстровані в країні, (тис. осіб)
Німеччина	1125,9
Польща	956,6
Чехія	375,6
Велика Британія	250,4
Іспанія	185,9
Молдова	120,7
Словаччина	114,2
Ірландія	102,6
Франція	69,5

Примітка. Складено автором за даними УВКБ ООН.

Як показують дослідження УВКБ ООН «Моделі переміщення, ризику захисту та потреби біженців з України» потреби та проблеми українських мігрантів з початку повномасштабного вторгнення не є сталими. Так, регіональний аналіз захисту №3 цього дослідження (УВКБ ООН, листопад 2023р.) показав, що біженці з України стикаються з різними викликами, такими як доступ до тимчасового захисту, працевлаштування, безкоштовного житла та медичної допомоги. Однією з головних проблем мігрантів з України було житло. Це зумовлено тим, що програми які надавали безкоштовне житло, мали тимчасовий характер і завершилися у багатьох країнах. Пошук житла став складним завданням не лише через фінансові труднощі, а й тому, що більшість орендодавців надають перевагу довгостроковій перспективі, відмовляючи тим, хто перебуває під тимчасовим захистом. Часті переїзди та нестабільність житла також ускладнюють доступ до інших можливостей, зокрема

освіти для дітей [7].

За даними регіонального аналізу захисту №4 (УВКБ ООН, червень 2024 р.) основними проблемними питаннями біженців з України були доступ до документів, реєстрація цивільного стану, умови праці, відвідини України. Так, 23% респондентів мають хоча б одного члена сім'ї з відсутнім або простроченим документом, причому міжнародний паспорт є найчастіше відсутнім документом; 11% - повідомили про події, що потребують реєстрації (народження, смерть, шлюб, розлучення), з яких 17% зіткнулися з труднощами при реєстрації; 38% опитаних або членів їхніх сімей відвідували Україну хоча б один раз після першого виїзду, з яких 12% зіткнулися з труднощами при поверненні до приймаючих країн. Найбільш проблемним питанням залишається працевлаштування та умови праці. Так, 43% респондентів працюють у приймаючих країнах, з яких 15% працюють без трудових договорів, 22% працюють понаднормово, 2% повідомили про конфіскацію документів роботодавцями, а 9% мають нерегулярний доступ до заробітної плати [8]. Певною мірою ці відповіді сигналізують про експлуатаційні практики щодо біженців з України. Слід зазначити, що сучасні закордонні джерела активно висвітлюють загострення торгівлі людьми в Україні. З моменту повномасштабного вторгнення росії у лютому 2022 року ця проблема стала ще складнішою. Навіть до вторгнення показники торгівлі людьми зростали через пандемію COVID-19 та переміщення людей зі східної України та Криму. Вимушені переселенці є надзвичайно вразливими, особливо жінки та діти, які часто стають жертвами шахраїв, що видають себе за посередників з

пошуку роботи. Війна створює умови для експлуатації тих, хто опиняється у групі ризику [4, с. 54].

Втім, ведучи мову про зовнішніх мігрантів – то багато з них працевлаштувалися, облаштували побут та інтегрувалися в нові громади. Чи повернуться вони на батьківщину після перемоги – невідомо. Науковиця З. Кобеля вважає, що для зменшення міграційних процесів і повернення біженців необхідне припинення воєнних дій, слід підвищити рівень зайнятості, покращити добробут громадян, надати пільги підприємцям, наростити інвестиційну привабливість та покращити соціальне забезпечення [3].

Дещо схожі проблеми є у внутрішніх мігрантів – вимушених переселенців. Тому акцент державної політики щодо ВПО має бути на наданні соціальних виплат, правової та психологічної допомоги, а також створенні спеціалізованої інфраструктури. Використання тимчасового житла та створення фонду такого житла є вкрай затребувані, адже як зазначають дослідники цієї проблеми, проблема житла стає пріоритетною у разі значних міграційних хвиль. Крім того, відповідна політика щодо житлових субсидій також важлива, оскільки вона впливає на фінансовий стан ВПО [10]. Результатом такої політики має бути соціальна інтеграція ВПО в приймаючі громади. Напрямами її реалізації визначають соціально-економічний, соціально-психологічний, соціально-політичний та культурно-комунікаційний. Всі вони впливають на процес інтеграції та визначають соціальне самопочуття переселенців. Соціально-психологічний та соціально-економічний напрями включають подолання кризових станів, матеріальну підтримку, житло, безпеку

та працевлаштування. Соціально-політичний напрям передбачає участь ВПО в прийнятті рішень в громаді, а культурно-комунікаційний – прийняття переселенців новим співтовариством та формування культурної ідентичності [1]. Соціальні працівники, володіючи міжкультурною компетентністю, можуть допомагати переселенцям адаптуватися, сприяючи гармонійному співжиттю з місцевими жителями [5]. Толерантність та узгодження різнорідних інтересів є ключовими для успішної інтеграції ВПО в нове співтовариство.

Тож, для успішної інтеграції і біженців і ВПО необхідна підтримка з боку держави, міжнародних організацій та місцевих громад. Це включає забезпечення доступу до житла, працевлаштування, освіти, медичної допомоги та соціальної інтеграції. Комплексний підхід допоможе таким мігрантам подолати виклики та адаптуватися до нового життя.

Висновки. Міграційні процеси в Україні, зокрема внутрішня та зовнішня міграція, значно впливають на демографічну ситуацію, ринок праці та соціальну сферу. Військові дії, окупація та економічні труднощі призвели до значного зростання кількості мігрантів, що, в свою чергу, викликало зміни у структурі ринку праці та соціальних відносинах. Зовнішня міграція, зокрема до країн Європи, стала актуальною проблемою, оскільки Україна втрачає значну частину населення, що негативно впливає на економічний та соціальний розвиток країни. Внутрішня міграція також створює диспропорції у розвитку регіонів, що потребує розробки ефективної державної політики для мінімізації негативних наслідків. Окрім, цього самі біженці та вимушені переселенці

стикаються з багатьма викликами, які потребують комплексного підходу для їх подолання. Таким чином, регулювання міграційних процесів є стратегічним пріоритетом державної політики, що має на меті забезпечення стабільності в умовах сучасних викликів.

Список джерел

1. Білецький О. П. Культурна ідентичність, як умова соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в приймаючу громаду. Сучасні виклики та актуальні проблеми науки, освіти, технологій та суспільства: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 1 листопада 2023 р.): у 2 ч. Біла Церква: ЦФЕНД, 2023. Ч. 2. С. 66–67.
2. Іванів А. Міграційні процеси в сучасній Україні: тенденції та соціальні дослідження. Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, курсантів та молодих вчених, 15 листопада 2024 р.; [за ред.: Нагірняка МЯ]. Львів: ЛДУ БЖД, 2024. С. 55-59.
3. Кобеля З. І. Трудова міграція на сучасному етапі ринкової трансформації економіки України. Економіка та держава. 2021. С. 132–136.
4. Логвиненко В.М, Білецький О.П. Сучасні тенденції в дослідженні протидії торгівлі людьми (короткий огляд закордонних джерел). Публічне управління та соціальна робота. №2, 2023. С. 52-57.
5. Логвиненко В. М., Грицанюк В. В. Етнокультурна компетентність майбутніх фахівців соціальної роботи в контексті сучасних вимог до освітнього процесу. Інноваційна педагогіка. 2019. № 19. С. 106–110.
6. Малиновська О. Міграція та міграційна політика в Україні: трансформація в часи незалежності. Міждисциплінарний науково-практичний журнал про міграційне право. «Migration & Law». 2021. С. 11–26.
7. Displacement patterns, protection risks and needs of refugees from Ukraine - regional protection analysis № 3. 2023. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/104828> (дата звернення: 03.01.2025).
8. Displacement patterns, protection risks and needs of refugees from Ukraine - regional protection analysis № 4. 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/109384> (дата звернення: 03.01.2025).

9. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/mom-vukrayini> (дата звернення: 03.01.2025.)
10. Chesakova M., Bortun K., Lohvynenko V., Molotai V., Tymoshyk N. Enhancing Social Protection Policy for Internally Displaced Persons in the Context of War. Review of Economics and Finance, 2023. № 21, P. 955-961.